

Buiuclii, Bâznoșeni și Erbiceni

De la succesul economic la dinastia culturală

Constantin Laurențiu Erbiceanu
Filip-Lucian Iorga

Genealogiile pot prezenta interes în sine, ca instrumente de cercetare și de conservare a trecutului familial și a identității individuale și de grup, dar și în contextul mai larg al încercării conturării unui chip cât mai limpede al unei societăți, al unui grup sau de reconstituire a unor uzanțe și mecanisme sociale. Privită din acest unghi, genealogia este și o arheologie a memoriei colective. Vom încerca în continuare, prin intermediul unor verigi genealogice și al unor notițe biografice, să aducem câteva date noi despre trei familii istorice din Moldova. Reprezentanții lor care au lăsat o urmă în trecut și legăturile genealogice dintre cele trei familii ne vor ajuta, sperăm, să zdruncinăm câteva clișee provenite din inevitabila dar atât de problematica împărțire în tipologii și categorii stricte.

1. Familia Buiucliu

Fiindcă tot ne-am exprimat neîncrederea în tipologii, vom continua exemplificând prin cazul familiei Buiucliu¹: de origine armenească dar perfect integrată protipendadei moldovenești a secolului al XIX-lea, implicată intens în activitatea negustorească dar beneficiind de alianțe matrimoniale cu familii boierești. Complexitatea realității ne îndeamnă să renunțăm la categoriile menite să ajute raționamentelor noastre. Familie negustorească prin îndeletnicire și reflexe sociale, Buiucliii au devenit și boieri moldoveni, cu dregătorii. Dar statutul boieresc al familiei a depins de context și de cei care emiteau judecata de valoare.

Pentru acidul memorialist Costandin C. Sion, familia Buiucliu era de “*arman și de nație și de religie, negușitor de vite și tutungiu, dar fiind bine înstăriți, domnul Mihai Sturza, pe de o parte să-și umple lăzile de fer cu metal, și pe de alta mai mult să defaime noblețea țării i-au ridicat la boierie, dându-le rangul de comis și căminariu, mijlocind mai ales și logofătul Iorgu Ghica pentru că-i impusesese moșiile dumisale*”². Nu vom stărui aici asupra rațiunilor pentru care biograful aruncă atât de mult venin asupra majorității familiilor prezentate în “Arhondologia” lui, resorturile sale psihologice legate mai mult de frustrarea economică și de snobismul social decât de naționalism fiind

¹ Nu vom intra aici în detaliile legăturilor genealogice dintre familia Buiucliu din București, Iași, Botoșani și Chișinău și diversele ramuri Buicliu și Buicli din Roman și Bacău (din care se trag medicul Christea Buicliu, inginerul George Buicliu, compozitorul Nicolae Buicliu), ci ne vom reduce la a-i pomeni pe urmașii lui Hagi Manciu Bogdan, așa cum reies ei din documentele aflate în Arhiva Constantin Laurențiu Erbiceanu și în alte documente și lucrări tipărite.

² Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei, Amintiri și note contimporane, Boierii moldoveni*, București, Editura Minerva, 1973, p. 39.

lămurite în detaliu de către Mircea Anghelescu³. Tonul lui Sion este, uneori, și cel al marilor boieri cu origine “pământeană”, al boierimii mijlocii și mici, al moșnenilor și al intelectualilor care vor vorbi despre “ciocoi” străini de țară care au vlăguit ființa națională, prin acumularea nejustificată de bogăție. Totuși, chiar și detractorul feroce al “oamenilor noi” le recunoște, vrând-nevrând, Buiuciiilor statutul de boieri. În schimb, Octav-George Lecca, atât de preocupat să găsească origini cât mai vechi și mai nobile familiilor boierești române, nu include familia Buiuciiiu în ceea ce el consideră a fi noblețea țării⁴. Cât despre conștiința de sine a Buiuciiilor, este evident că identitatea armenescă (dar și vocația negustorească) s-au transformat, treptat, mergând până la identificarea cu elita boierească din Moldova. Fără să își ascundă originea armenescă, membrii familiei au devenit buni moldoveni și, mai târziu, buni români. Conștiința apartenenței la o elită nu i-a părăsit însă niciodată, nici măcar la începuturile integrării lor în Moldova, când erau încă priviți ca un corp străin, cu toată vechimea legăturilor dintre armeni și moldoveni. De altfel, vechimea unora dintre spițele armenesti conduce la o conștiință elitară foarte puternică și la teorii care, utilizând aceste spițe, construiesc filiații imaginare abracadabrante⁵.

Strămoșul Buiuciiilor de la Botoșani, Iași, București și Chișinău este negustorul armean de la Rusciuc, **Hagi Manciu Bogdan (Asfadur)**, care apare în documente și sub numele de Hagi Mansu, născut în 1760, proprietar de fabrici de mătase în Rumelia, supus austriac și stabilit la Iași. La 9 februarie 1790, acesta primea o carte de protecție din partea guvernatorului portului Triest, contele Brigido von Bredowiz, care îi acorda negustorului armean protecție în toate acțiunile sale⁶. Tot el primea, în 1813, protecția Consulatului austriac din Iași. Prin contoarele pe care le deținea în diferite orașe, legăturile de rudenie și sprijinul austriac, a devenit unul dintre cei mai importanți negustori care făceau legătura între piețele orientale și cele occidentale, dar nici autoritățile austriece, nici cele moldovenești și valahe nu i-au permis să cumpere pământ pe teritoriul lor. Totuși, negustorul a fost util domnitorului Moldovei, în păstrarea unor bune relații cu Austria. Și, în contrast cu părerea paharnicului Sion despre Buiucii, să vedem ce se spune în documentul din 10 ianuarie 1826, prin care Vodă Ioniță Sandu Sturdza îi ridică la boierie pe fiii lui Hagi Manciu: “și îi cinștim cu cinurile arătate pentru ale d-lor și a părintelui d-lor bune purtări și întâmpinări întru cele ce au fost întrebuințați (...) și pentru a fi cunoscuți în rândul celor împărtașiți de drepturile pământeste”⁷. A murit la Iași, în 1828.

³ Prefață în Paharnicul Costandin Sion, *op. cit.*, pp. V-XXI.

⁴ Vezi Octav-George Lecca, *Familiile boierești române*, București, Muzeul Literaturii Române, f.a.

⁵ Vezi, spre exemplu, Christian Settiani, *Nos ancêtres de l'Antiquité*, Paris, Editions Christian, 1991, studiu în care se încearcă demonstrarea legăturii dintre faraonii egipteni, împărății Persiei sau împărății Romei cu dinastii contemporane, prin intermediul unor familii... armenesti!

⁶ Document din Arhiva Constantin Laurențiu Erbiceanu (în continuare, Arhiva Erbiceanu).

⁷ Cf. *Familia Buiuciiiu*, în *Grigorie M. Buiuciiiu. 1840-1912*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914, p. 26.

Unul dintre fiii lui Hagi Manciu a fost căminarul **Iacob Buiucliu** (1809-1881), care a studiat la școala profesorilor francezi Mouton și Duvivier, de la Iași și a luptat pentru emanciparea armenilor din Moldova, fiind directorul *Școalelor publice armenie* din Moldova (din 1841), contribuind la organizarea internă a comunității armenie din Principate și reușind să introducă, între principiile de organizare a Principatelor Unite Moldova și Valahia, stabilite la Paris, în august 1858, următoarea dispoziție (art. 46): “*Moldovenii și Valahii de orice rit creștin se vor bucura deopotrivă de toate drepturile politice*”⁸. Iacob Buiucliu vorbea limbile română, armeană, turcă, greacă, franceză și germană. Armeanul cosmopolit nu a renunțat la identitatea sa, dar a înțeles necesitatea dobândirii unei noi identități, aceea românească, în contextul reformelor politice și al Unirii Principatelor. Supusul austriac de origine armeană, care învățase la o școală franceză și care vorbea șase limbi, devenea moldovean, iar urmașii săi aveau să fie români.

El a lăsat o serie de însemnări, în care se regăsește tradiția de familie conform căreia Hagi Manciu Bogdan (Asfadur) Buiucliu ar descinde, la a cincea generație, din **Isaia** (poreclit de turci *Băiăclă*, adică *Mustăciosul*, de unde numele de “Buiucliu”), șef armean de neam vechi, fugit din Ani, fosta capitală a Armeniei, la sfârșitul secolului al XVI-lea, în timpul unei invazii persane și care s-a stabilit la Rusciuc. Tot tradiția de familie vorbește de o înrudire a lui Hagi Manciu cu Manuc-bey din Valahia⁹.

Iacob Buiucliu a fost căsătorit cu Maria Tossun (1817-1907; fiica negustorului Iacob Tossun din Iași) și a murit în capitala Moldovei. Copiii celor doi au fost următorii:

Theodor Buiucliu (1837-1897). Pictor peisagist cu studii la Iași și Paris, membru al Societății *Junimea*, profesor la catedra de peisaj din cadrul Școlii de Belle-Arte din Iași¹⁰.

Ioan Buiucliu. Agronom. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza a ocupat funcția de Secretar al Inspecției generale a arestelor și penitenciarelor. A murit în anul 1922, la București.

Grigore M. Buiucliu (15 decembrie 1840 – 13 decembrie 1912). Grigore Mithridate Buiucliu s-a născut la Iași și a studiat la Colegiul armean Moorat din Paris și la Facultățile de Drept din Paris și Iași, unde și-a luat și licența, conform diplomei semnate de Titu Maiorescu și datând de la 5 august 1874¹¹. La Paris a studiat și vioara, cu viitorul mare compozitor Edouard Lalo. N. Gane povestește, în volumul *Păcate mărturisite*, cum în timpul unei “chef” de la via din Copou a lui Alecu Șendrea, Grigore Buiucliu a cântat la vioară împreună cu faimosul Barbu Lăutarul și taraful acestuia. După ce au terminat de cântat, Barbu Lăutarul și-ar fi așezat cobza cea veche pe o masă și ar fi zis: “*Boieri dumnevoastră, vă rog să aruncați uscătura asta pe foc, că de acum nu mai*

⁸ Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România. Dicționar*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Ararat, 1998, p. 91.

⁹ Cf. *Familia Buiucliu, loc. cit.*, pp. 23-24.

¹⁰ Bogdan Căuș, *op. cit.*, p. 91.

¹¹ Diplomă de Licență aflată în Arhiva Erbiceanu.

¹² Apud biografie *Grigore Buiucliu*, în *Grigorie M. Buiucliu. 1840-1912*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914, p. 21.

*am ce face cu dânsa. De vreme ce boierii au învățat să cânte mai bine decât noi, ce pâne mai pot eu mânca cu dânsa?”*¹².

A funcționat ca procuror la Iași și a fost numit, în 1874, procuror-general al Curții de Apel din Iași, demnitate în care a luptat contra corupției generalizate și a imixtiunii Executivului în actul de justiție. Din 1876 a fost avocat, iar la 8 februarie 1894 a fost numit consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție¹³.

Politică a făcut în cercul junimiștilor, fiind ales deputat în 1888 și senator de Fălciu în 1892. În ședința din 20 ianuarie 1890 a Camerei Deputaților i-a luat apărarea lui Ion C. Brătianu, pe care adversarii săi politici intenționau să îl dea în judecată¹⁴.

Prezența sa în cadrul cercului *Junimii* nu a trecut neobservată, Gh. Panu descriindu-l astfel, pe Gr. M. Buiucliu, în *Amintiri de la Junimea*: “(...) era un spirit fin, drept și inciziv, avea acel spirit măsurat și acea intuiție estetică, care ghicea totdeauna defectele unei lucrări, precum și meritele ei. Era inamicul exagerărilor, platitudinilor și umflăturilor stilistice (...) Farmecul dlui Buiucliu consistă mai cu seamă în observații fine și picante, pe cari le comunica vecinilor, pe când autorul sau un altul citea o lucrare: nimic nu-i scăpa acestui fin observator (...) Eu cred că tăcerea dlui Buiucliu la “Junimea” pornea dintr’un amestec de sentimente; pe de o parte d-sa, ca om cuminte, nu credea de cuviință să se amestece în discuții asupra subiectelor cu cari nu era deplin familiar, iar pe de altă parte tăcea în subiecte mai comune din cauza unui sentiment de superioritate disprețuitoare pentru vorba multă, care se făcea pentru nimic. (...) La “Junimea” el trecea drept o natură ironică și sarcastică, care este tot spirit, însă spirit de o natură deosebită”¹⁵. A purtat și o bogată corespondență cu Titu Maiorescu¹⁶.

A primit următoarele distincții: Mare Ofițer al Ordinului *Coroana României* (1909), Comandor al Ordinului *Steaua României*, Crucea Ordinului rus *Sfânta Ana* (1879)¹⁷.

Prin Testamentul din august 1912¹⁸, Grigore M. Buiucliu făcea donații Bisericilor Armenești din Iași și București, unor instituții de caritate și institua Academia Română drept legatară universală a considerabilei sale averi (aprox. 1 milion de lei, la nivelul anului 1912), în dorința de a impulsiiona studiul limbilor orientale (cu care Gr. M. Buiucliu se ocupase, traducând chiar, în limba română, documente despre istoria armenilor din Moldova, găsite la Biblioteca Națională din Paris sau în biblioteca armenescă din insula Sf. Lazăr de lângă Veneția și publicate în revista *Convorbiri literare*). În vederea nașterii unei “Biblioteci Orientale”, el dona Academiei Române și biblioteca sa armeană, conținând câteva sute de volume rare, în mai multe limbi, dintre

¹³ Documentul de numire, semnat de Alexandru Marghiloman, se găsește în Arhiva Erbiceanu.

¹⁴ Amplul și consistentul discurs în care Gr. M. Buiucliu pledează împotriva răzbnării politice este redat în Supliment la Ziarul *Constituționalul*, nr. 183.

¹⁵ Apud biografie *Grigore Buiucliu*, în *Grigorie M. Buiucliu. 1840-1912*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914, pp. 18-20.

¹⁶ Vezi grupajul “Scrisori inedite ale lui Titu Maiorescu”, realizat de Nicolae-Șerban Tanașoca, în *România literară*, Anul XXXVIII, nr. 9 / 9-15 martie 2005, pp. 15-18.

¹⁷ Biografie *Grigore Buiucliu*, loc. cit., p. 22. Unele dintre brevetele decorațiilor se află în Arhiva Erbiceanu.

¹⁸ *Testament*, în *Grigorie M. Buiucliu. 1840-1912*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914, pp. 1-5.

¹⁹ Ion Manof, “Patru biblioteci armenesti aflate în România”, în *ANI. Anuar de cultură armeană*, Anul IV-V (serie nouă), București, 1997-1998, p. 79.

care 310 volume în limbi orientale¹⁹. Tot el a lăsat mai multe tablouri pictate de fratele său, Theodor, Pinacotecilor din Iași și București și colecționarului Anastasie Simu.

Abgar Buiucliu. Născut la Iași, la 10 decembrie 1849. A studiat Dreptul la Iași (licențiat în 1876). Membru al Societății *Junimea*.

Artaxerxes Buiucliu. Inginer, a lucrat ca verificator în cadrul serviciului tehnic al Ministerului Lucrărilor Publice și a fost conductor cl. I în Corpul de Conducători și Ingineri civili. La 31 decembrie 1886 a primit decorația *Serviciul Credincios* clasa I, iar la 10 mai 1891 a devenit Cavaler al Ordinului *Coroana României*.

Eliza Buiucliu. A murit în 1917, la Iași.

Maria Buiucliu (a murit în 1943, la București). Fiica cea mai mică a căminarului Iacob Buiucliu, s-a măritat cu Ștefan Buicli din Roman, cu care a avut două fiice: Maria (căsătorită cu Andrei Popovici-Bâznoșanu; a murit în 1973) și Sofia (măritată cu avocatul Luca Missir; a murit în 1950, la București).

Iacob Buiucliu și fratele său, comisul Măgărdici Buiucliu (primul președinte al Comitetului de Efori ai comunității armenesti din Moldova, la 1840), au fost implicați într-un proces împotriva logofătului Iorgu Ghica, ai cărui arendași fuseseră, la moșiile Deleni și Macsut, și căruia judecata din 1837, din timpul lui Mihai-Vodă Sturdza, îi dăduse în proprietate definitivă bunuri care ar fi aparținut de drept fraților Buiucliu. Chestiunea era încă, la 1856, una de primă importanță pentru elita politică a vremii, așa după cum o confirmă și scrisorile în care Dumitru C. Brătianu solicită detalii despre evoluția cazului²⁰. Procesul²¹ a implicat autoritățile austriece și otomane (frații Buiucliu fiind supuși austriecei care beneficiau de dreptul de a fi judecați de autoritățile puterii suzerane, Imperiul Otoman, și nu de cele ale Moldovei) și a durat aproape două decenii. Înalta Poartă a intervenit pe lângă guvernul Moldovei, în favoarea fraților Buiucliu, prin Cărți Viziriale și chiar printr-un Firman al Sultanului Abdul Mejid din 1855 (care hotăra ca litigiul să fie judecat la Constantinopol). Deznodământul nu le-a fost, însă, favorabil fraților Buiucliu, ale căror interese legitime au fost sacrificate din pricina unor jocuri politice între statele implicate. Firmanul nu a fost niciodată executat. Pentru a nu deranja puternica familie Ghica și aristocrația pământeană, de prietenia căreia avea nevoie, Austria a preferat să își sacrifice supușii²². Iată o imagine care, brusc, nu mai corespunde părerii împământenite despre arendașii nemiloși și hrăpăreți.

²⁰ Vezi Gr. M. Buiucliu, *Dumitru C. Brătianu și Firmanul Buiucliilor*, București, Institut de Arte Grafice Carol Göbl, 1910 (Extras din No. jub. al "Conv. literare", an. XLIV.).

²¹ Pentru detalii despre proces, a se vedea *Memorandum concernant le Procès des Frères M. & I. Bouyoukly, sujets autrichiens, avec le boyard Moldave Georges Ghyka, Yassy, 31 Décembre 1855*, Paris, Autographie Lalis.

²² *Familia Buiucliu*, în *Grigorie M. Buiucliu. 1840-1912*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1914, pp. 35-37.

Credem că nu mai este nevoie de prea multe argumente pentru a demonta clișeul străinului spoliator, al “ciocoiului” alogen. În cazul familiei Buiuciu, prosperitatea economică a mers mână în mână cu interesul pentru educație: dacă Hagi Manciu a creat o școală pentru armenii săraci în propria sa casă, Iacob Buiuciu a fost un poliglot desăvârșit și director al școlilor publice armenesti, iar Theodor Buiuciu un artist valoros, Grigore M. Buiuciu și-a lăsat întreaga avere Academiei Române. Și dacă ne gândim că însuși Dinu Păturică avea o bogată bibliotecă, nu putem să nu concluzionăm că o eventuală comparație între “ciocoi vechi” și aceia noi, cărora le suntem contemporani, ar fi în favoarea zdrobitoare a celor dintâi...

2. Familia Popovici-Bâznoșanu

Vom urmări, în continuare, prin câțiva membri ai săi, istoria unei alte familii armenesti, mai puțin cunoscute dar perfect integrate în înalta societate a Moldovei, familia Popovici (care și-a adăugat numele uneia dintre moșiile sale, Bâznoasa, devenind Popovici-Bâznoșanu). Veriga legăturii genealogice este Maria Buicli (fiica Mariei Buiuciu, la rândul ei fiica lui Iacob Buiuciu, despre care am discutat mai sus), care s-a măritat cu naturalistul Andrei Popovici-Bâznoșanu.

Cel mai vechi strămoș cunoscut este **Mihalache Popovici-Bâznoșanu**, bogat moșier din Bucovina, autodidact, proprietar al vechii moșii Bâznoasa din județul Botoșani, ale cărei documente (pe care se puteau citi semnăturile unor Grigore Ureche sau Miron Costin) s-au aflat până târziu în familia Bâznoșanu, fiind vândute ulterior Academiei Române. Avera considerabilă și-a alcătuit-o arendând moșii ale boierilor “absentești” și administrându-le cu cinste și eficiență. În timp, prin diverse cumpărări, arendașul a devenit mare proprietar. Onestitatea personajului este demonstrată de relația cu marii boieri din familia Balș, de la care Mihalache Popovici-Bâznoșanu a dorit să cumpere o moșie dar, neavând banii pentru a achita contravaloarea acesteia, Balș i-a dat-o, având încredere că Popovici urma să se achite de datorie în anii următori, ceea ce s-a și petrecut. Interesant este Actul de partaj din martie 1931, prin care copiii moșierului își împărțeau proprietățile acestuia²³. Mihalache a fost căsătorit cu Zanfira Aprihan și au avut 11 copii, dintre care 9 au trăit până la vârsta adultă. Aceștia sunt:

Grigore Popovici-Bâznoșanu. A murit, în condiții tragice, împușcat, din greșeală, de propriul său frate, Ion, în timpul răscoalei țărănești de la 1907.

Gheorghe Popovici-Bâznoșanu. Căpitan, se pare că a rămas la moșie, în Moldova, la finele anului 1944, soldații Armatei Roșii împușcându-l și prădându-i conacul. Fiul lui și al Elizei, Mihai (26 decembrie 1910 – 1 iunie 1991), a făcut, inițial, tot o carieră militară, iar după aceea civilă. În 1948 a fost arestat la Botoșani, ca fost moșier, și a fost deținut 1 an și 6 luni, la închisorile Jilava, Gherla, Aiud și Câmpia Turzii. Rearestat în 1953, a trecut prin anchetele Securității din Suceava. A fost căsătorit cu o frumoasă armeană din Constantinopol, Etil pe nume. Fiul lor, Răsvan Popovici-Bâznoșanu, este așadar un armean pur-sânge care, la rândul lui, a luat-o ca soție pe

²³ Document aflat în Arhiva Erbiceanu.

Carmen, tot dintr-o familie armenească. Au o fiică, Zamfira, care a terminat recent arhitectura la Universitatea din Stuttgart.

Ion Popovici-Bâznoșanu. A avut două fiice: Eugenia (măritată Mărdărescu) și Alexandra (măritată Guțulescu și mama unei fete, Anca).

Andrei Popovici-Bâznoșanu (25 martie 1876 – 20 octombrie 1969). Născut la Bâznoasa – Botoșani, a fost un pasionat naturalist, absolvind Liceul *A. T. Laurian* din Botoșani, Școala Normală Superioară și Facultatea de Științe din București. Licența și-a luat-o în 1897, la Iași. Doctoratul în filosofie și zoologie l-a susținut la München, cu profesorul Richard Hertwig, în 1905. După specializări în Franța și Germania, a revenit în țară, unde a înființat Societatea Naturaliștilor din România (1899). A fost conferențiar la catedra de zoologie a Facultății de Științe din București (1906), profesor titular la catedra de zoologie descriptivă (1920) și a fondat Stațiunea zoologică de la Sinaia, în anul 1922, fiind și directorul acesteia, până în 1941. A fost bun prieten cu istoricul Constantin Kirilescu. Dintre cele 48 de lucrări științifice publicate, amintim: *Explicarea fazelor lunii* (1902), *Mediile zoologice din România* (1937), *Convergențele în regnul animal* (1949), *Asupra fenomenului de convergență în lumea vegetală* (1949), *Cercetări de ecologie animală* (1969), monografia *Ortophera, Fauna și flora Dobrogei, Atlas zoologic pentru studenți și elevi*.

În 1903 s-a căsătorit cu Maria Șt. Buicli, împreună cu care a avut o fiică, Maria-Zanfira (cunoscută în familie ca Valkirie, pentru că a dat primele semne de viață în burta mamei, în timpul unui spectacol wagnerian la Bayreuth, unde se găseau părinții ei), căsătorită cu avocatul Constantin (Titu) Deleanu (mort la 4 februarie 1966) și mama matematicianului Theodor (Tudu) Deleanu, mort la 13 decembrie 2007.

La Stațiunea zoologică de la Sinaia există un muzeu dedicat fondatorului său, Andrei Popovici-Bâznoșanu, iar la Bâznoasa s-a ridicat un monument dedicat naturalistului și o școală îi poartă numele.

Maria (1878-1981). Măritată, prima oară, cu armeanul Axente și a doua oară cu Andriescu, a murit la vârsta de 102 ani. Din ea descind familiile Andriescu, Axente și Barendoni-Barendson (stabilită, actualmente, la Milano). Este considerată printre precursorile muzicii culte românești, întrucât la Iași i-a avut profesori pe Caudella și pe Flechtenmacher și a compus șase piese, care aveau să fie prezentate chiar la Televiziunea Română, cu ocazia centenarului său. S-a interesat toată viața de artă și mai ales de muzică, iar începând cu vârsta de 70 de ani a acordat lecții de engleză, franceză și germană, pentru a se putea întreține, în lipsa unei pensii (era considerată fostă moșieră și regimul comunist nu acorda pensie unui “dușman al poporului”).

Aurelia. Măritată cu Jenică Tatos, primarul Fălticenilor, a murit în septembrie 1985, la vârsta de 101 ani, într-un azil de bătrâni.

Aneta. Măritată cu Costică Teodorescu, finanțist cu doctorat în Germania, la Heidelberg și care a făcut o carieră impresionantă, devenind vice-gubernatorul Băncii Naționale a României. La rândul lui, Teodorescu a strâns o avere, pe lângă cea moștenită ca zestre de la soție (sub 1000 ha de pământ). Treptat, a adunat suprafețe de cca. 4000 ha

de vii și păduri, plus 14 apartamente în București. În timpul războiului, fiind convocat, ca vice-gubernator al Băncii Naționale, de către mareșalul Antonescu, care dorea să opereze o anumită speculație monetară, i-a răspuns acestuia: “*Mareșale, aiasta nu se poate!*” A fost demis, iar după 23 august repus în funcțiune. A fost pensionat în 1949, pierzându-și toată averea și toate drepturile; nu a primit nici măcar o pensie. Aneta Teodorescu a murit în iulie 1985, la vârsta de 99 de ani și jumătate.

Eufrosina (1889-1978). Măritată cu inginerul Laurențiu Erbiceanu, fiul academicianului Constantin Erbiceanu. A avut un fiu, inginerul Constantin (Dinu) Erbiceanu și o fiică, Florica (măritată cu Dinu Eliade).

Rozalia. Măritată Tiron, are astăzi descendenți stabiliți în Statele Unite ale Americii.

3. Familia Erbiceanu

De condiție materială mult mai modestă, Erbicienii au întărit filonul cărturăresc al familiilor armenesti despre care am vorbit până acum. Inginerul Laurențiu Erbiceanu s-a căsătorit cu Eufrosina Popovici-Bâznoșanu. În continuare, oferim câteva date despre membrii cei mai reprezentativi ai familiei Erbiceanu:

Constantin Erbiceanu (1838-1913). Fiul preotului Ioan Ionescu din satul Erbiceni – Iași, despre care tradiția de familie spune că ar fi descins dintr-o familie de olteni, refugiați în Moldova pe la 1775, din cauza ocupației austriece²⁴. La Iași, Constantin Ionescu avea să primească numele de Erbiceanu, după numele satului natal. Istoric, teolog, elenist, membru al *Junimii*, membru corespondent (din 1890) și plin (din 1899) al Academiei Române, Secția de Istorie, iar între 1900 și 1906 unul dintre cei doi vice-președinți ai Academiei Române, alături de Spiru Haret. C. Erbiceanu a fost și membru al societăților savante de la Constantinopol, *Hellenikos Philologikos Syllogos* (din 1866) și *Hetairia Mesaionikon Spoudon* (din 1889). Constantin Erbiceanu a studiat la Seminarul Socola, Facultatea de Teologie din Iași și la Facultatea de Teologie și Litere din Atena, unde a obținut doctoratul în teologie. A predat istoria bisericii universale, drept canonic și teologia dogmatică la Seminarul *Veniamin Costache* din Iași și, după ce a câștigat admirația unor Spiru Haret și D. A. Sturdza, la Facultatea de Teologie din București, iar la Facultatea de Litere din București a predat limba elină. În martie 1895 a fost ales decan al Facultății de Teologie din București, funcție în care a obținut fonduri pentru crearea unui Internat pentru seminariști, la Mănăstirea Radu Vodă. Studiind manuscrisele grecești și editând documente, C. Erbiceanu a avut un rol de deschizător de drumuri în studierea epocii fanariote și a istoriei bisericești din Țările Române. Dintre lucrările sale, amintim: *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*; *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă*; *Viața și activitatea Mitropolitului Moldovei, Veniamin Costache*; *Ulfila, viața și doctrina lui sau starea creștinismului în Dacia traiană și aureliană*; *Bărbați culți greci și români și profesori din Academiile domnești*

²⁴ Constantin Erbiceanu, *Viața mea*, în Constantin Erbiceanu, *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă* (ediție anastatică), București, Editura Cronicar, 2003, pp. 6-7.

din Iași și București, din epoca zisă fanariotă (1650-1821); *Viața mea, scrisă de mine după cât mi-am putut aduce aminte*. De asemenea, a fost redactor la periodicele “Revista Teologică” din Iași (1882-1886) și “Biserica Ortodoxă Română” (1887-1913). Cercetător pasionat al vechilor documente, Constantin Erbiceanu nu s-a dezinteresat, însă, nici de lumea care îl înconjură, ajutându-i întotdeauna, cu blândețe, pe cei nevoiași. Rămân emblematică scena în care un grup de haiduci care îi atacaseră trăsura nu se ating de el, datorită reputației sale de om milostiv și relatările lui Nicolae Iorga, care împrumută deseori cărți din biblioteca Erbiceanu și care i-a închinat un emoționant discurs funebru. Spre sfârșitul vieții, C. Erbiceanu a donat cele mai valoroase cărți din biblioteca sa Academiei Române și Facultății de Teologie din București. La Iași, Constantin Erbiceanu a ținut, împreună cu soția sa, Aglae Negrescu (descendentă bogatului aromân Zappa), un salon cultural frecventat de protipendada Moldovei: Eminescu, A. D. Xenopol, C. Negruzzi, Panu și Eduard Caudella se numărau printre obișnuiții casei.

Constantin Erbiceanu a avut doi frați (Gheorghe și Dimitrake) și trei surori (Maria, Ilinca și Profira). Maria Erbiceanu, măritată cu preotul Constantin Popescu, l-a avut pe Ion, căsătorit cu Tița (nepoată a lui Spiru C. Haret).

Prin soția sa, Aglae Negrescu, Constantin Erbiceanu s-a înrudit cu familii precum: Zappa, Catacaz, Perdikides, Polizu, Malaxa, Zarifopol, Evstavrinos, Misinezi, Climis, Calfoglu, Bastaki, Macarovici. În această genealogie este lesne observabilă predominanța sângelui grecesc²⁵.

Gheorghe Erbiceanu (1836-1899). Fratele academicianului Constantin Erbiceanu, a fost căsătorit cu Julia Scriban, împreună cu care a avut 18 copii, dintre care îi amintim pe: Vespasian; Octav (1866-1940; căsătorit cu Lucia Culianu); Agricola (căsătorit cu Smaranda Lerescu).

Vespasian Erbiceanu (1863-1943). Fiul lui Gheorghe Erbiceanu. Jurist, membru corespondent al Academiei Române, consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție. La 28 martie 1918, a doua zi după unirea Basarabiei cu România, a fost trimis, de către Guvernul român, la Chișinău, pentru a face o evaluare a stării sistemului de justiție rusesc din Basarabia și pentru a face propuneri în vederea reformării acestuia, pe noile baze naționale românești. A fost Prim Președinte al Curții de Apel de la Chișinău și s-a ocupat de unificarea legislativă a Basarabiei cu Țara Mamă. Cea mai importantă lucrare a sa este *Naționalizarea justiției și unificarea legislativă în Basarabia*. A fost căsătorit cu Eliza Densușianu (1879-1939), sora lui Ovid Densușianu. Din fiul lor, Ovid (1899-1976), căsătorit cu Maria Manu, descind reprezentanții actuali ai acestei ramuri, Mihai Erbiceanu (n. 1944) și fiul lui, Ovid Erbiceanu (n. 1979).

Constanța Erbiceanu (1874-1961). Fiica academicianului Constantin Erbiceanu. În 1893, a fost una dintre primele fete absolvente cu bacalaureat din România. Începând cu același an, a plecat la Leipzig, pentru a-și continua studiile muzicale. I-a avut ca profesori de pian pe Carl Reinecke și pe Johannes Weidenbach, până la absolvire, în 1898. Tânăra pianistă a mai călătorit la Berlin, Paris și Londra, unde a și concertat, sub îndrumarea maestrului Moszkowski (care i-a dedicat concertul său pentru pian și orchestră), repurtând importante succese de public și de critică. În 1904 s-a stabilit la

²⁵ Arbore genealogic manuscris aflat în Arhiva Erbiceanu.

Berlin, unde și-a aprofundat studiile, urmând cursurile Facultății de Filosofie și susținând, în paralel, o activitate concertistică. În această perioadă s-a apropiat de Max Reger. Renunțând la a concerta, s-a dedicat activității pedagogice și a fost una dintre întemeietoarele școlii pianistice românești, maestra unor Valentin Gheorghiu sau Silvia Șerbescu. În 1958, când a concertat în România, Sviatoslav Richter a vizitat-o și pe Constanța Erbiceanu²⁶.

Laurențiu Erbiceanu (1876-1936). Fiul academicianului Constantin Erbiceanu. Absolvent al Școlii de Poduri și Șosele din București. Și-a început activitatea în anul 1901, la lucrările de construcție a Portului Constanța, devenind unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai inginerului Anghel Saligny. A lucrat la portul Constanța timp de 25 de ani, începând ca inginer asistent și ajungând până la funcția de director general. Între 1918 și 1923 s-a ocupat de refacerea și extinderea portului, construind digul de larg, stația de petrol, podurile metalice, instalațiile de pompare, locuințe tip pentru lucrătorii din port, platforma superioară a liniei de cale ferată Constanța – București, remiza de beton armat, sisteme de drenaj pentru stoparea alunecării falezei (*Metoda Erbiceanu*) etc. Între 1923 și 1936 a fost directorul tehnic al Creditului Industrial. Laurențiu Erbiceanu a fost un inginer competent, pasionat și care s-a dedicat muncii sale, un model profesional și uman. Principala sa operă este volumul *Date statistice asupra portului Constanța*, publicat în 1919.

A fost căsătorit cu Eufrosina Popovici-Bâznoșanu, împreună cu care a avut doi copii: Constantin (1913-1998) și Florica (n. 1915; căsătorită cu Dinu Eliade, văr primar cu Mircea Eliade)²⁷.

²⁶ Pentru detalii despre biografia pianistei Constanța Erbiceanu, vezi Lavinia Coman, *Constanța Erbiceanu, o viață dăruită pianului*, București, Editura Meronia, 2005.

²⁷ Gheorghe Eliade (1868-1951), ofițer, a avut, împreună cu Jeana Eliade (1884-1974), trei copii: Nicu (n. 1906), Mircea (n. 1907) și Corina (n. 1913), mama lui Sorin Alexandrescu. Nicu Eliade a suferit, relativ tânăr, o intervenție chirurgicală, fiind internat într-un spital bucureștean unde a fost vecin de cameră cu Titu Deleanu (ginecele prof. Andrei Popovici-Bâznoșanu). Deleanu avea să relateze mai târziu că, într-o bună zi, pe când Nicu Eliade, convalescent, părea ațipit, acesta s-a trezit brusc, s-a ridicat din pat și a exclamat disperat: “Doar atât a fost ?!”, după care a oftat adânc și s-a stins, probabil urmare unei embolii.

Constantin Eliade (1874-1958), fratele mai mic al lui Gheorghe Eliade și unchi al lui Mircea Eliade, a devenit maior în 1907 și general de corp de armată în 1930 și a fost căsătorit cu Haricleea Eliade (1885-1958), descendentă a unui nobil francez pe nume Gilly care, fugind de ororile Revoluției din 1789, s-a stabilit inițial în Grecia, transformându-și numele în Gilis. Urmașii lui au ajuns la Galați, unde tatăl Haricleei a fost Consul al Franței și a dispus de o frumoasă avere, care a fost împărțită între cele 3 fiice ale sale. Constantin și Haricleea Eliade au avut doi fii: Gheorghe Eliade (1912-1982), inginer format la Academia Militară, poreclit Gicu sau, uneori, Gică și Dinu Eliade (1914-2005), inginer constructor absolvent al Politehnicii, căsătorit cu Florica Erbiceanu (n. 1915), devenită în 1940 Eliade. Urnele cu cenușa generalului Eliade și a soției sale, Haricleea, se află în cavoul familiei Constantin Erbiceanu, la Cimitirul Bellu din București, alături de mormântul fiului lor, Dinu Eliade. Informațiile provin de la Dna Florica Eliade.

Constantin (Dinu) Erbiceanu (1913-1998). Fiul inginerului Laurențiu Erbiceanu. După absolvirea Liceului *Spiru Haret* din București, în 1931, ca șef de promoție, și a Facultății de Construcții a Politehnicii din București, a devenit inginer în anul 1936, fiind conferențiar universitar la Politehnica din Timișoara și având un post la Creditul Industrial. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost mobilizat ca ofițer de geniu și a coordonat construcția mai multor poduri peste Prut și Nistru. După război, a lucrat împreună cu Emil Prager și a trecut prin exproprierile desfășurate de regimul comunist, pierzând averea considerabilă a familiei, acumulată prin muncă și spirit întreprinzător. Capacitatea organizatorică și excelența pregătire l-au ajutat să își continue activitatea de inginer, în ciuda “dosarului prost”, a “originii nesănătoase” și fără să abdice de la credințele și principiile fundamentale pe care le avea. Ca inginer, a coordonat lucrările de la Hidrocentrala Valea Sadului, construcția de turnuri de răcire la centrale termice și silozuri etc. Nemaiputând ocupa funcția de director tehnic în Ministerul Construcțiilor (pentru că nu era membru al P.C.R.), a primit în grijă construcția Circului de Stat din București. După ce nu a fost aplicată recomandarea sa de a fi ignifugată schelăria din lemn a construcției, aceasta a luat foc, în octombrie 1959, iar el a fost arestat și condamnat la 10 ani de închisoare, pentru “neglijență în serviciu”. Autoritățile comuniste găsiseră, în sfârșit, pretextul pentru a se elibera de o figură verticală și incomodă și pentru a se răzbuna pe ginerele lui Ion Flueraș. Începând cu 1961 (când a fost eliberat din închisoare, grație intervențiilor Constanței Erbiceanu) și până în 1981, a lucrat la Institutul de Proiectări Metalurgice din București, fiind șef de proiect la Complexul Siderurgic de la Galați, unde a obținut rezultate de excepție. Înclinația sa umanitară și filantropică s-a manifestat în timpul persecuțiilor comuniste, când a ocrotit numeroase persoane împotriva cărora se manifesta furia totalitară (a fost comparat, de către Duiliu Zamfirescu jr., cu faimosul Oskar Schindler).

Împreună cu Ileana Flueraș (1917-1991), fiica fruntașului social-democrat și martirului anticomunist Ion Flueraș²⁸, a avut un fiu, inginerul Constantin Laurențiu Erbiceanu (n. 1939).

Constantin Laurențiu Erbiceanu (n. 21 mai 1939, București). Fiul lui Dinu Erbiceanu și al Ilenei (fiica lui Ion Flueraș). A absolvit Liceul *Spiru Haret* din București (1956, șef de promoție, ca și tatăl său) și Facultatea de Construcții Civile și Industriale din cadrul Institutului de Construcții din București, devenind inginer în anul 1961. A lucrat la Trustul de Construcții și Montaje Energetice București (inginer proiectant, șef de proiect, șef de atelier), proiectând componente din CET București Sud, turnurile de răcire de la CET Brazi, baza de producție a Hidrocentralei Porțile de Fier. În 1970 a fost detașat la șantierele de construcții obținute de firmele românești Aroconstruct și Arcom în R.F.G., fiind șef de șantier la construcția Grupului școlar Hadamar (1970-1971), a Liceului din Heppenheim (1971-1972), a complexului hotelier Rezidenz din Bad Windsheim, Bavaria (1972-1975), a turnurilor gemene cu 20 de etaje din Mainz (1975-1977). Bun cunoscător al limbii germane, apreciat în Germania dar vânat în România, din cauza “dosarului prost”, C. L. Erbiceanu a ales exilul, în 1977 obținând cetățenia germană și fiind condamnat în contumacie, în România, la 8 ani de închisoare, pe motive politice. A fost șeful filialei din Mainz a Societății de Construcții F-Bau, iar din 1978 s-a

²⁸ Pentru biografia completă a lui Ion Flueraș, vezi Sorin Radu, *Ion Flueraș. Social-democrație și sindicalism*, București, Editura Nemira, 2007.

angajat la cea mai mare firmă germană de consultanță, Lahmeyer International din Frankfurt, unde s-a și stabilit. A coordonat lucrări în Republica Mali (barajul hidrocentralei Selingue; 1978-1981), Maroc (proiectul hidrocentralei Merija; 1981), Filipine (hidrocentralele Agus 4 și 5 din Mindanao; 1982-1983). Revenind în Centrula firmei, a devenit șeful Marketingului pentru Africa Francofonă și Anglofonă, obținând numeroase contracte în Algeria, Burundi, Madagascar etc. Între 1990 și 1991 a condus unica filială Lahmeyer din străinătate, la Conakry (Guinea). În 1993 a devenit șeful Serviciului pentru proiecte desfășurate în Europa Centrală și de Est, în 1994 șeful departamentului Europa, iar în 1996 procurist al firmei, perioadă în care a obținut o serie de proiecte cu finanțări din partea BERD, Băncii Mondiale sau Comisiei Europene, în aproape toate țările foste comuniste. În 1999, s-a mutat la București, ca șef al Reprezentanței tuturor societăților Concernului Energetic RWE AG din Germania. În 2003 a împlinit 25 de ani de activitate în cadrul aceleiași concern, iar în 2004 reprezentanța de la București a fost închisă, odată cu pensionarea lui Constantin Laurențiu Erbiceanu. Acest reprezentant al neamului Erbicenilor îmbină înzestrările exacte cu pasiunea pentru muzică (în special belcanto-ul italian și muzica romantică pentru pian; face parte din două societăți muzicale londoneze, dedicate lui Donizetti și, respectiv, Liszt), istorie, limbi străine, artele plastice (în special primitivii italieni și pictura flamandă), literatură (a corespondat cu Henri Troyat, Jean d'Ormesson, Maurice Druon, Alain Decaux, Hélène Carrère d'Encausse) sau călătorii (a vizitat 115 țări din toate cele șase continente). După întoarcerea în România, înclinația lui filantropică s-a manifestat constant, prin sprijinirea unor tineri valoroși din diferite domenii.

Înșiruirea de genealogii și de biografii capătă sens în momentul în care luăm distanță și puzderia de detalii creează chipul unei societăți prospere și rafinate, în care elitele erau pretențioase dar permissive, în care meritul putea surclasa originea și în care distincția nu era numai moștenită, ci și reconfirmată periodic, prin gesturi culturale sau filantropice. Armeni, greci sau români, negustori sau proprietari funciari, oameni ai acțiunii sau firi contemplative, oamenii de care ne-am amintit și familiile lor au știut să fie parte vie a unei societăți articulate și meritocratice și să reprezinte modele existențiale prețioase.